

„Dainavos žodžio“ priedas, remiamas Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo

Kokias giesmelas dzūkai senovėn giedojo?

Dzūkų šalalė, Dzūkiju vadinama, turi jir kitų gražų vardų – Dainava. Šitas pavadinimas sako, kad krašto žmones labai myli giesmes, dainas, o vožniausia, kad gražai gieda. Jir visais čėsais: žiemų, vasarų, rudenį, pavasarį, kur tik dzūkas nedirbuit – laukuosna, savo pirkiosa – nenustojo giedojs.

Maži jir jauni, dzideli jir seni neprismena, ale gal žino jiš savo dziedulių porinimų, o gal jir knygos skaitė, kad mūs protėviai nigdi su dainom nesiskyrė. Giesmelė buvo geriausia draugė jir visur juos lydėjo. Dzūkas giesmelėn supynė savo godas, sudėjo savo norus, savo nodziejų (viltis).

Nelangvas praston dzūkiškon žamelėn mūs dziedulių buvo gyvenimas. Pieskuota žamelė nenorėj kviecių augyc. O kalneliai ciko rugiam, grikiām, lubinām. Prasta žamelė dzūkų šalalėn, ale an gražumo, tai Lietuvon paci

gražiausia. Aš nežnu, kur galėtai rasc gražesnį, žalesnį, aukštom ciesiom pušalėm, jin dangų žūrincom, miškų. Nežnu, kur galėtai rasc minkštesnį žalių samanukį, jon augantį raudonų bruknės vuogelį. Kur rasi baltesnį samanėlį, auginancių juodagalvį grybų. O kur gi kitur auga tokia miela smilgelė, jišaugus an pieskuoto takelio.

Tokion gražion šalalėn gyvenanc mūs tėvuliai negalėj jos palikc, niekur jišvažiuoc, nor prisiaj labai sunkiai darbuic. Sunku kalnelin buvo rugelius pasėc, o dar sunkiau mūs motulėm, atsinešusiom savo mažukus, tuose kalneliuse rugelius pjauc. Vai, nelangva buvo jaunai mergelai, atajusiai marciosna pas negerų anytų, gyvenc. Čėsais, nor jir labai storavinos jai jincikc, ale nejinco. Dėl to anyta mokėj surasc pričinių. Tai savo dzidelių vargelį, savo karcių dalalį dainelėn sudėjo. Tankiai prismydama savo valnių (laisvų) jaunystelį, dainelį dainavo.

*Pas motulį augau,
Valalį turėjau.*

JIŠ BOBULĖS MARGOS SKRYNELĖS

PATARLĖS JIR PRIEŽODZIAI

Gerai vaikai – paguoda, negerai širdžj užduoda.
Maži vaikai – maži vargai, dzideli vaikai – dzideli vargai.
Anyta – velnio pramanyta.
Anytėlė, ne motinėlė – neužjaus.
Vaikų namai ne visadu tėvus sušildo.
Arielka galvon, razumas balon.

KALBĖKIM DŽŪKIŠKAI

Bradzinys – tinka žuvim gaudzyti. Dėdė nuspirko naujų bradzinį.
Čemeryčia – karti žolė. Kiba čemeryčių užėdei?
Garankštė – raukšlė. Tavo rūbas susgarankštėjis.
Grandzymas – plūktinė kluono asla. An grandzymo supylė grūdus.
Gunčelė – sermėga. Pakark gunčalį ant cveko.

PASJUOKIM

Ramasius:
– Jonulia, ar tu balsavai?
– Ne!
– Tai kol? Rodos, buvai nuviajįs.
– Pritrūko pinigų.

Nūnai balsavimas. Alžbieta Marulei sako:
– Einam, ko tu stovi?
– Aš laukiū.
– Ko?
– Mokyklinis atvažuos, surinks jir nuveš
– O kap?
– Prasis pamačies jiš Rytų.

*Kas rytelis, vakarėlis
Daržalėlin ajau.*

*Daržalėlin ajau,
Rutaitėlas skyniau.
Prisiskynus rūtaitėliū
Jaunimėlin ajau.*

*Jaunimėlin ajau,
Dainelas dainavau.
Oi lia, oi lia, oilialia
Dainelas dainavau.*

O kap nelangva, o kap buvo sunku pas piktų anytėli papuolusiai siratukei martelei. Su saulali kelcis, naktelei užajus gulcis buvo labai labai nelangva. O piktos anytėlės žodeliai jai širdelį graužė. Niekam nejišsakius savo vargelį, savo siratos dalalės, pjaudama rugelius negalėj užmiršč, kap pikta anytėlė liepė parnešt šarvelį. Siratukė giedojo:

*Goviau anytų
Labai upartų (piktą).
Buvau martelė,
Kasdien nubarta.*

*Anyta barė,
Jiš namų varė.*

*O šašurėlis
Duris uždarė.*

– Aiki, martela,
Pas motinėli.
Jir tu parneškė
Mum pasogėli.

*Žinai, anyta,
Aš siratielė.
Neturiu tėvo,
Nei motinėlės.*

– Tai mum nereikia
Tokios martelės.
Ba pas mus auga
Mažos dukralės.

*Paci vepsiu aš
Plonai linelius.
Jišaus dukralės
Plonas drobėlas.*

Mūs protėvių dainos su giliai pakavotais pamokymais, jišvedzimaiss, patarimais. Visadu raikėt pamislyc ape savo darbus, katruos sumislini padaryc tų dzienu jir vēlesniais čėsais. Giesmės jinspēja arba primena, ko nereikėt daryc, ba negerai padarytas darbas liks an viso vieko, o ne vienai adzynai. Nuog to priklausyt visas gyvenimas. Protėvių giesmelės pamokina jaunų žmogų, bernelį ar mergelį, kad apmislyt savo suvejimų. Apsisprendzimas an visados, jir kad nebūt tep sunku, kap nucinka jaunom darbščiom mergelėm, jišajusiom už cinginio ar laidoko bernalio, o jir darbinyku berneliu, pajėmusiam cinginį gražų mergelį, katra gulėdama laškelėn dejuoja. Pagiedokim šitų giesmelį.

*Ar aš tau nesakiau,
seserėla,
Neik per lino laukelį,
Žalių linų laukelį.*

*Oi užkris užkris tau už
kaselų
Žalias lino laiškėlis,
Mėlynasai žiedelis.*

*Ne vienai dzienai, ne adzynėlai,
Visam tavo viekeliu,
Kolei gyva galvelė.*

*Ar aš nesakiau tau, brolužėli,
Neik per rugių laukelį,
Žalių rugių laukelį.*

*Oi užkris, užkris tau už
kepūrėlės
Žalias rugio laiškėlis,
Geltonasai grūdėlis.*

*Ne vienai dzienai, ne adzynėlai,
Visam tavo viekeliu,
Kolei gyva galvelė.*

Sunkiai gyvendama vyro namuosna, atajus valalės neturėdama, anytos barama, jauna martelė vis prismena savo motulį. Labai jau norėt pas jį sugrižč, paraic, sunkiu gyvenimėliu pasiskųsc. Jišajus linelių rauc skundzias savo radnai motulai.

*Motula, širdela,
Tai tau, tai tau,
Auginai dukralį
Ne sau, ne sau.*

*Sukrovei šarvelį
Jin skrynelas,
Jišlaidai dukralį
Jin martelas.*

*Jišlaidai dukralį
Jin martelas.
Jindavei rūtelį
Jin rankelas.*

*Tai verkia dukralė
Martelėsa.
Tai vysta rūtelė
Rankelesā.*

*Neverkie, dukrela,
Aplankysiu.
Nevyski, rūtela,
Aplaiscysiu.*

*Tai verkia dukralė
Aplankyta.
Tai vysta rūtelė
Nelaiscyta.*